

تحلیل علم‌سنجی تولیدات علمی حوزه گردشگری ورزشی و مصورسازی ساختار علمی آن در پایگاه Web of Science در سالهای ۱۹۹۷-۲۰۱۷

افشین حمدی‌پور^۱، رسول زوارقی^۲

^۱ عضو هیات علمی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز، hamdipour@gmail.com
^۲ عضو هیات علمی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تبریز، rasoolzavaraqi@gmail.com

چکیده

مقدمه: یکی از موثرترین روشهای تحلیل وضعیت کلی پژوهش در یک حوزه علمی، استفاده از مطالعات علم‌سنجی در ارزیابی مدارک منتشر شده است. هدف از پژوهش حاضر بررسی علم‌سنجی و مصورسازی ساختار علمی حوزه گردشگری ورزشی از پایگاه وب آو ساینس در سالهای ۱۹۹۷-۲۰۱۷ می‌باشد.

روش بررسی: پژوهش حاضر با استفاده از روش مصورسازی اطلاعات که یکی از روشهای علم‌سنجی است انجام شده است. داده‌ها در تاریخ ۱۳۹۶/۷/۵ به تعداد ۱۱۹۲ پیشینه در حوزه گردشگری ورزشی در رایانه شخصی بارگذاری و تجمیع گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها و مصورسازی ساختار علمی با نرم‌افزار هیست سایت انجام شد.

یافته‌ها: از تعداد ۱۱۹۲ مدرک بازبایی شده بیشترین (۱۲/۷٪) ۱۵۱ تعداد مدارک در سال ۲۰۱۶ منتشر شده است. نویسندگانی از کشور چین با انتشار (۱۹٪) ۲۲۳ مدرک در حوزه گردشگری ورزشی رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. در مرتبه دوم نویسندگانی از آمریکا با (۱۴/۵٪) ۱۷۳ مدرک و نویسندگانی از کشور انگلستان با (۹/۶٪) ۱۱۴ مدرک در مرتبه سوم قرار دارند. نویسندگان ایرانی با انتشار ۷ مدرک در رتبه ۳۳ قرار دارند. در مجلات *Journal of Sport, Tourism Management, Management* و *European Sport Management Quarterly* بهترین تعداد مقاله گردشگری به چاپ رسیده است. با ترسیم نقشه علمی چهار خوشه موضوعی با عناوین: خوشه اول: بازاریابی بین‌المللی گردشگری ورزشی، خوشه دوم: گردشگری رویدادی و تاثیر رسانه‌ها بر رویدادهای ورزشی، خوشه سوم: گردشگری ماجراجویی از طریق کوهنوردی و خوشه چهارم: ارزیابی تاثیرات اقتصادی-اجتماعی میزبانی در رویدادهای بزرگ گردشگری ورزشی مشخص و معرفی شدند.

نتیجه‌گیری: با وجود مشارکت ۸۰ کشور مختلف در تولید مدارک مربوط به گردشگری ورزشی، بیش از ۴۲ درصد مدارک در سه کشور چین، ایالات متحده و انگلستان منتشر شده است. براساس نتایج بدست آمده، در کل، ۲۰ کشور بیش از ۸۸ درصد مدارک را منتشر کرده‌اند. همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد انتشارات حوزه گردشگری ورزشی روند صعودی را طی می‌کند.

واژه‌های کلیدی: علم‌سنجی، گردشگری، گردشگری ورزشی، ترسیم ساختار علم، مصورسازی ساختار علم

مقدمه

یکی از موثرترین روشهای تحلیل وضعیت کلی پژوهش در یک حوزه علمی، استفاده از مطالعات علم‌سنجی در ارزیابی مدارک منتشر شده است. علم‌سنجی حوزه‌ای میان رشته ایست که به دلیل گستردگی دامنه خود طیف وسیعی از موضوعات را بررسی کرده و با تمام جنبه‌های کمی علوم و تحقیقات علمی سروکار دارد. این ارزشیابی کمی از عوامل مهم توسعه و پیشرفت محسوب می‌شود و می‌تواند بیشترین بهره‌وری را از منابع مالی و انسانی به دنبال داشته باشد. با روش علم‌سنجی می‌توان به مدارک و مقالات تاثیرگذار، نویسندگان، کشورها، دانشگاهها و موسسات مشارکت کننده در تولید علم پی برد و حوزه‌ها و خوشه‌های موضوعی تشکیل شده در طی زمان را به صورت مصور نشان داد (۳). از سوی دیگر گردشگری پدیده‌ای است که از دیرباز در

جوامع مختلف انسانی وجود داشته، اما با ورود به عصر مدرن به صورت یک صنعت درآمدی است. کشف سرزمینهای جدید، تبادل آداب و رسوم و فرهنگ، توسعه علوم و توسعه تجارت، تنها بخشی از فواید گردشگری است. سازمان جهانی جهانگردی، گردشگری را مجموعه کارهایی می‌داند که یک فرد در سفر و در مکانی خارج از زندگی خود انجام می‌دهد و بیش از یک سال طول نمی‌کشد و هدف آن سرگرمی، تفریح، استراحت، ورزش و فعالیت‌های از این دست است (۱). به منظور درک عمیق مزایا و تاثیرات گردشگری ورزشی، عناصر درگیر در برنامه ریزی و میزبانی از رویدادهای ورزشی موفق لازم است مورد توجه قرار گیرد. گردشگری ورزشی به تجربه مسافرت برای مشارکت در فعالیت‌های مربوط به ورزش اشاره می‌کند. به طور کلی سه نوع گردشگری ورزشی به رسمیت شناخته شده است: گردشگری ورزشی رویدادی، گردشگری ورزشی فعال، و گردشگری ورزشی نوستالژیک (۷). توسعه گردشگری ورزشی و جذب گردشگران به این واسطه اهمیت دارد، که رونق اقتصادی، اشاعه فرهنگ و اشتغالزایی را به همراه دارد (۲). بنابراین انجام تحقیقات علمی در این زمینه می‌تواند زمینه‌های فعالیت در حوزه گردشگری ورزشی را هموار سازد. در ادامه سعی می‌شود به خلاصه برخی از پژوهشهایی که در زمینه گردشگری و ورزش با روش علم‌سنجی انجام شده است پرداخته شود. یمین‌فیروز و همکارانش (۲۰۱۴) تولیدات علمی علوم ورزشی در ایران را با روش علم‌سنجی بررسی کردند نتایج آنها نشان داد که کیفیت و تعداد استنادهای مقالات قابل قبول است اما تعداد مدارک چاپ شده نسبت به تعداد استادان و دانشجویان کم است (۸). Lindahl و همکارانش (۲۰۱۵) مقالات منتشر شده در حوزه ورزش و فیزیولوژی ورزشی را بین سالهای ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۱ بررسی کردند و در این حوزه ۷۳ خوشه را شناسایی کردند (۵). رحیمی و همکارانش (۲۰۱۶) گردشگری را با مطالعات کتابسنجی بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که مقالات گردشگری در مجلات مورد بررسی به طور قابل توجهی پس از سال ۲۰۰۸ افزایش یافته است (۶). Fang و همکارانش (۲۰۱۷) تغییرات اقلیمی و گردشگری را با روش علم‌سنجی مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند و کشورها، حوزه‌ها و نویسندگان تاثیرگذار در این حوزه را معرفی نمودند (۴). بررسی متون نشان می‌دهد که تا به حال در مورد گردشگری ورزشی پژوهشی انجام نشده است. لذا پژوهش حاضر بر آن است با روش علم‌سنجی، ساختار علمی و مصورسازی حوزه گردشگری ورزشی را از پایگاه وب آو ساینس در طی سالهای ۱۹۹۷-۲۰۱۷ مورد بررسی قرار دهد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر با استفاده از روش مصورسازی اطلاعات که یکی از روشهای علم‌سنجی است انجام شده است. داده‌ها در تاریخ ۱۳۹۶/۷/۵ به تعداد ۱۱۹۲ پیشینه در حوزه گردشگری ورزشی در محدوده سالهای ۱۹۹۷-۲۰۱۷ از پایگاه وب آو ساینس بصورت فایل‌های متنی بازیابی شد و در رایانه شخصی بارگذاری و جمع‌گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها و مصورسازی ساختار علمی با نرم‌افزار هیست سایت انجام شد. این نرم‌افزار نمایش نسبی پیوندهای مربوط به مجموعه کتابشناختی و آثار را ارائه می‌دهد بنابراین پژوهشگران می‌توانند پیوندهای واسطه مربوط به میزان استناد به آثار را در زمان اخیر مشاهده کنند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، پیش فرض این نرم‌افزار تعیین ۳۰ مدرک موثر در سطح استنادهای محلی یا جهانی است اما بسته به حوزه‌های موضوعی، دوره مورد بررسی و تعداد پیوندهای مربوطه دریافتی می‌توان تعداد این مدارک را کمتر یا بیشتر در نظر گرفت در پژوهش حاضر تعداد ۶۰ پیوند انتخاب شده است و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد ۲۳۲۱ نویسنده در تولید مدارک گردشگری ورزشی مشارکت داشتند. در بین نویسندگان خانم Kaplanidou از دانشگاه فلوریدا با انتشار ۱۴ مدرک و با دریافت ۱۷۹ استناد جهانی، Hinch از دانشگاه آلبرتا با انتشار ۱۳ مدرک و با دریافت ۹۹ استناد جهانی و Saayman از دانشگاه North-West University با انتشار ۱۲ مدرک و با دریافت ۲۴ استناد جهانی بیشترین مدارک را منتشر کرده‌اند.

مقالات در ۶۳۲ مجله منتشر شده است در بین مجلاتی که بیشترین مدارک مربوط به توریسم و ورزش را منتشر کرده‌اند می‌توان به مجله Tourism Management با ۵۵ مقاله و ۲۰۷۰ استناد جهانی، Journal of Sport Management با ۲۵ مقاله و ۶۵۷

استناد جهانی، و European Sport Management Quarterly با ۲۱ مقاله و ۱۲۸ استناد جهانی اشاره کرد. عناوین سایر مجلات به ترتیب فراوانی تعداد مقالات چاپ شده عبارتند از: Revue De Geographie Alpine-Journal of Alpine Research با انتشار ۱۸ مقاله، South African Journal For Research In Sport Physical Education And Recreation با انتشار ۱۸ مقاله، Annals of Tourism Research با انتشار ۱۷ مقاله، International Journal of the History of Sport با انتشار ۱۷ مقاله، Leisure Studies با انتشار ۱۷ مقاله، Current Issues in Tourism با انتشار ۱۶ مقاله، Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism با انتشار ۱۴ مقاله، Sport Management Review با انتشار ۱۴ مقاله.

یافته‌ها نشان داد که بیشترین تعداد مدارک به ترتیب در سال ۲۰۱۶ (۱۲/۱٪) ۱۵۱ مدرک با ۱۲۸ استناد جهانی، ۲۰۱۳ (۱۰/۳٪) ۱۲۳ مدرک با ۴۳۳ استناد جهانی و ۲۰۱۵ (۱۰/۳٪) ۱۲۲ مدرک با ۲۰۸ استناد جهانی منتشر شده است. همچنین یافته‌ها نشان داد که مدارک مورد بررسی در حوزه توریسم ورزشی در ۱۲ نوع مدرک منتشر شده است که بیشترین فراوانی مربوط به مقالات با (۵۰٪) ۵۹۶ مقاله با ۷۲۸ استناد محلی و ۵۸۳۶ استناد جهانی و در مرتبه بعدی مقاله همایش با (۳۷/۴٪) ۴۴۶ مقاله، فصلی از کتاب با (۳/۹٪) ۴۷ مدرک بوده است. ۹ نوع مدارک (۸/۳٪) ۱۰۳ در سایر قالب مدارک منتشر شده است.

یافته‌ها نشان داد که بیشترین تعداد مدارک به زبان انگلیسی با (۹۲/۸٪) ۱۱۰۶ مدرک منتشر شده است. در رتبه‌های بعدی ۳۲ (۲/۷٪) مدرک به زبان چینی و (۱٪) ۱۲ مدرک به زبان چک منتشر شده است. (۳/۴٪) ۴۰ مدرک به سایر زبانها از جمله آلمانی، اسپانیایی، فرانسه، پرتغالی، کروات، اسلواکی، اسلونی و زبان کاتالونیایی منتشر شده است.

با بررسی دانشگاه‌های مشارکت کننده در تولید علم حوزه توریسم ورزشی مشخص شد دانشگاه فلوریدا با (۲/۵٪) ۳۰ مدرک و دریافت ۵۲۱ استناد جهانی، دانشگاه گریفث با (۲/۳٪) ۲۷ مدرک و ۶۵۶ استناد جهانی، و دانشگاه زاگرب به با انتشار (۱/۶٪) ۱۹ مدرک بدون استناد جهانی بیشترین آثار را در طی سالهای مورد بررسی منتشر کرده‌اند. در پژوهش حاضر کشورهای مشارکت کننده در تولید علم توریسم ورزشی نیز بررسی شد. در بین ۸۰ کشور مشارکت کننده، کشور چین با انتشار (۱۹٪) ۲۲۳ مدرک رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. در مرتبه دوم ایالات متحده آمریکا با (۱۴/۵٪) ۱۷۳ مدرک و انگلستان با (۹/۶٪) ۱۱۴ مدرک در مرتبه سوم قرار دارند. نویسندگان ایرانی با انتشار ۷ مدرک در رتبه ۳۳ قرار دارند.

با ترسیم نقشه علمی حوزه توریسم ورزشی طی سالهای ۱۹۹۷ تا ۲۰۱۷ مشخص شد چهار خوشه علمی طی سالهای مورد بررسی تشکیل شده است که در ادامه به تشریح آنها می‌پردازیم.

خوشه یا جریان علمی اول در خلال سالهای ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۵ شکل گرفته است. مقالات کیم و کاپلاندیو (مقالات شماره ۱۳۱ و ۷۱۰) به ترتیب هر کدام با ۱۱۶ و ۲۹ استناد جهانی و با یزقرار کردن بالاترین پیوند در کانون این جریان علمی قرار دارند. مراجعه به اطلاعات کامل مقالات منتشر شده در این خوشه نشان می‌دهد این جریان علمی در ارتباط با "ارزیابی تاثیرات اقتصادی-اجتماعی میزبانی در رویدادهای بزرگ گردشگری ورزشی" می‌باشد. و اکثر مقالات در مجله‌های Tourism Economics و European Sport Management Quarterly منتشر شده‌اند. از این رو این مجلات را می‌توان جزء مجلات تاثیر گذار در حوزه گردشگری ورزشی در سالهای ۱۹۹۷-۲۰۱۷ دانست (جدول ۱). دانشگاهها و موسسات مهمی که در انتشار مدارک این جریان علمی مشارکت دارند بیشتر از کشورهای ایالات متحده و کره جنوبی هستند.

جدول ۱. اطلاعات کتابشناختی جریان علمی اول (خوشه اول)

مدرك	نویسندگان	عنوان مقاله	مجله	سال	GCS
۱۳۱	Kim HJ, Gursoy D, Lee SB	The impact of the 2002 World Cup on South Korea: comparisons of pre- and post-games	Tourism Management	۲۰۰۶	۱۱۶
۵۱۸	Karadakis K, Kaplanidou K	Legacy perceptions among host and non-host Olympic Games residents: a longitudinal study of the 2010 Vancouver Olympic Games	European Sport Management Quarterly	۲۰۱۲	۲۵
۵۱۹	Kaplanidou K	The importance of legacy outcomes for Olympic Games four summer host cities residents' quality of life: 1996-2008	European Sport Management Quarterly	۲۰۱۲	۱۶
۷۱۰	Kaplanidou K, Karadakis K, Gibson H, Thana B	Quality of Life, Event Impacts, and Mega-Event Support among South African Residents before and after the 2010 FIFA World	Journal of Travel Research	۲۰۱۳	۲۹
۸۴۶	Huang H, Mao LL, Kim SK, Zhang JJ	Assessing the economic impact of three major sport events in China: the perspective of attendees	Tourism Economics	۲۰۱۴	۷
۹۴۲	Kim W, Jun HM, Walker M, Drane D	Evaluating the perceived social impacts of hosting large-scale sport tourism events: Scale development and validation	Tourism Management	۲۰۱۵	۱۸

جریان فکری دیگری در سال ۲۰۰۸ شکل گرفته است که منشأ آن به مقالات سال ۲۰۰۰ و ۲۰۰۳ بر می‌گردد (جدول ۲).

جدول ۲. اطلاعات کتابشناختی جریان علمی دوم (خوشه دوم)

مدرك	نویسندگان	عنوان مقاله	مجله	سال	GCS
۲۷	Hiller HH	Mega-events, urban boosterism and growth strategies: An analysis of the objectives and legitimations of the Cape Town 2004 Olympic bid	International Journal of Urban And Regional Research	۲۰۰۰	۱۴۱
۷۰	Chalip L, Green BC, Hill B	Effects of sport event media on destination image and intention to visit	Journal of Sport Management	۲۰۰۳	۱۰۳
۱۲۲	Lee CK, Taylor T	Critical reflections on the economic impact assessment of a mega-event: the case of 2002 FIFA World Cup	Tourism Management	۲۰۰۵	۱۳۴
۲۱۹	Getz D	Event tourism: Definition, evolution, and research	Tourism Management	۲۰۰۸	۴۳۱

مقالات گتز و هیلر (مقالات شماره ۲۱۹ و ۲۷) به ترتیب هر کدام با ۴۳۱ و ۱۴۱ استناد و با برقرار کردن بالاترین میزان پیوند در کانون این جریان علمی قرار دارد. مراجعه به اطلاعات کامل مقالات منتشر شده در این خوشه نشان می‌دهد این جریان علمی در ارتباط با "گردشگری رویدادی و تاثیر ر سانه‌ها بر رویدادهای ورزشی" می‌باشد. غالب مقالات در مجله Tourism Management منتشر شده‌اند. دانشگاهها و موسسات مهمی که در انتشار مدارک این جریان علمی مشارکت دارند بیشتر از کشورهای کانادا، استرالیا و کره جنوبی هستند.

جریان فکری سوم در حوزه "بازاریابی بین‌المللی گردشگری ورزشی" است که در فاصله سالهای ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۷ شکل گرفته و با انتشار مدرک شماره (۱۷) گردشگری ورزشی و تجلیل خرده‌فرهنگی شروع شده است. سایر مقالات این خوشه به شماره‌های (۵۲، ۹۶ و ۱۷۰) در جدول ۳ مشاهده می‌شوند. دانشگاهها و موسسات مشارکت کننده در انتشار مدارک این جریان علمی از

کشورهای ایالات متحده، نیوزلند و استرالیا هستند. اکثر مقالات این خوشه هم در مجله Tourism Management چاپ شده‌اند.

جدول ۳. اطلاعات کتابشناختی جریان علمی سوم (خوشه سوم)

مدرک	نویسندگان	عنوان مقاله	مجله	سال	GCS
۱۷	Green BC, Chalip L	Sport tourism as the celebration of subculture	Annals of Tourism Research	۱۹۹۸	۱۰۲
۵۲	Higham J, Hinch T	Tourism, sport and seasons: the challenges and potential of overcoming seasonality in the sport and tourism sectors	Tourism Management	۲۰۰۲	۶۷
۹۶	Kim NS, Chalip L	Why travel to the FIFA World Cup? Effects of motives, background, interest, and constraints	Tourism Management	۲۰۰۴	۱۰۷
۱۷۰	Funk DC, Bruun TJ	The role of socio-psychological and culture-education motives in marketing international sport tourism: A cross-cultural perspective	Tourism Management	۲۰۰۷	۶۳

در خوشه چهارم پر استنادترین مدرک توسط پومفرد از دانشگاه شفیلد انگلستان در سال ۲۰۰۶ به رشته تحریر در آمده و ۸۷ استناد را به خود اختصاص داده است (مدرک شماره ۱۳۲). جریان علمی این حوزه در رابطه با "گردشگری ماجراجویی از طریق کوهنوردی" است و از سال ۲۰۰۳ شروع و تا ۲۰۱۲ ادامه داشته است. نکته حائز اهمیت آن است که اکثر نویسندگان این حوزه از کشور انگلستان و استرالیا هستند (جدول ۴).

جدول ۴. اطلاعات کتابشناختی جریان علمی چهارم (خوشه چهارم)

مدرک	نویسندگان	عنوان مقاله	مجله	سال	GCS
۶۷	Beedie P, Hudson S	Emergence of mountain-based adventure tourism	Annals of Tourism Research	۲۰۰۳	۸۵
۱۳۲	Pomfret G	Mountaineering adventure tourists: a conceptual framework for research	Tourism Management	۲۰۰۶	۸۷
۴۸۲	Pomfret G	Package mountaineer tourists holidaying in the French Alps: An evaluation of key influences encouraging their participation	Tourism Management	۲۰۱۱	۱۸
۵۹۷	Buckley R	Rush as a key motivation in skilled adventure tourism: Resolving the risk recreation paradox	Tourism Management	۲۰۱۲	۵۷

نتیجه گیری

در پژوهش حاضر تولیدات علمی حوزه گردشگری ورزشی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و نویسندگان، دانشگاهها، کشورها، مجلات و خوشه‌های موضوعی مشخص و معرفی شدند. با وجود مشارکت ۸۰ کشور مختلف در تولید مدارک مربوط به گردشگری ورزشی، بیش از ۴۲ درصد مدارک در سه کشور چین، ایالات متحده و انگلستان منتشر شده است. براساس نتایج بدست آمده، در کل، ۲۰ کشور بیش از ۸۸ درصد مدارک حوزه گردشگری ورزشی را منتشر کرده‌اند. هر چند نتایج نشان داد پژوهشگران ایرانی کمتر در تولید مدارک این حوزه مشارکت داشته‌اند اما انتشارات حوزه گردشگری ورزشی در کل دنیا روند رو به رشدی را طی می‌کند.

منابع

- [۱] افتخاری، عبدالرضا؛ پورطاهری، مهدی؛ مهدویان، فاطمه، "اولویت‌بندی ظرفیتهای گردشگری مناطق روستای شهرستان نیر"، جغرافیا و توسعه، ص ۲۳-۳۸، ۱۳۹۰.

اولین همایش ملی گردشگری و کسب و کار ورزشی
دانشگاه تبریز - ۱۰ اسفند ۱۳۹۶

[۲] پروینی، نسترن؛ شعبانی مقدم، کیوان و خزایی، علی اشرف " نقش سومین جشنواره جهانی سنگنوردی بیستون در توسعه گردشگری استان کرمانشاه " مدیریت ورزشی، دوره ۹، شماره ۲، ص ۳۰۱-۳۱۳، ۱۳۹۶.

[۳] شریفی، ونداد، "علم سنجی و علوم شناختی"، تازه های علوم شناختی. جلد ۵، شماره ۲، ص ۸۹-۹۱، ۱۳۸۲.

- [4] Fang, Y., J. Yin and B. Wu., "Climate Change and Tourism: A Scientometric Analysis Using Citespace", **Journal of Sustainable Tourism**, pp. 1-19, 2017.
- [5] Lindahl, J., A. Stenling, M. Lindwall and C. Colliander, "Trends and Knowledge Base in Sport and Exercise Psychology Research: A Bibliometric Review Study", **International Review of Sport and Exercise Psychology**, Vol. 8, No. 1, pp. 71-94, 2015.
- [6] Rahimi, R., M. A. Koseoglu, F. Okumus and J. Liu, "Bibliometric Studies in Tourism", **Annals of Tourism Research**, Vol. 61, pp. 180-198, 2016.
- [7] Ross D. "Developing sports tourism". **National Laboratory for Tourism**, University of Illinois. 2001.
- [8] Yaminifirooz, M., H. Siamian, M. A. Jahani and M. Yaminifirooz, "Scientific Production of Sports Science in Iran: A Scientometric Analysis", **Acta informatica medica**, Vol. 22, No. 3, pp. 195-198, 2014.